

Universitetsbiblioteket

Kulturdepartementet

Carina Ahlberg,
Ledningsstrateg

Remissvar till Rapporten Demokratins skattkammare – Förslag till nationell biblioteksstrategi

Karolinska Institutet uppskattar möjligheten att lämna synpunkter på förslaget till nationell biblioteksstrategi. Vi kan konstatera att många av de synpunkter som under arbetets gång framförts via Sveriges Universitets- och Högskoleförbund (SUHF) har påverkat förslaget i en positiv riktning. Det har varit viktigt för oss liksom för SUHF i stort att forskningsbibliotekens roll i forskning och kunskapsbildning lyfts fram. Även skrivningarna kring öppen vetenskap har – genom att lyftas in i ett forskningsbibliotekssammanhang – fått en mer begriplig inramning. Vi anser att förslaget belyser viktiga samhällsfrågor, inte minst behovet av öppenhet och demokrati genom fri tillgång till information och vikten av att stödja utvecklingen av media- och informationskompetens, inte minst bland barn och ungdomar. Detta är exempel på frågor som är gemensamma för hela biblioteksväsendet.

En annan viktig fråga för oss alla är digitalisering i bemärkelsen överföring av fysiskt material till digital form, vilket är centralt i förslaget. Forskning och högre utbildning har såväl behov som stora krav på ökad digital tillgänglighet. Vi instämmer i att digitaliseringen måste ske på ett samordnat och strukturerat sätt. Här kan KB mycket väl ha en ledande roll, och det krävs att kraftfulla resurser tillförs. Här finns också upphovsrättsliga frågor att lösa för att kunna ge likvärdig tillgång över hela landet och en verklig öppen tillgång.

Med detta sagt kommer remissvaret fortsättningsvis att koncentreras på de delar av förslaget som berör forskningsbiblioteken, och vi vill också lämna några tankar kring de medicinska biblioteken.

Forskningsbibliotekens roll inom forskningens infrastruktur

Biblioteken vid universitet och högskolor har en central roll inom forskningens infrastruktur. Detta är en mångfacetterad uppgift som dessutom befinner sig i kraftig förändring. Vi anser att detta beskrivs endast ytligt i förslaget, och här skulle det behövas en fördjupning. Några exempel på viktiga framtidsfrågor för forskningsbiblioteken är:

- Nya krav på lagring och delning av både forskningsresultat och forskningsdata ger utmaningar som kräver en ny strategi och en kraftsamling kring hur dessa frågor ska lösas. Här kan biblioteken göra stor nytta för universiteten med de kunskaper som finns inom hantering av metadata och strukturering av information, liksom med en väl utvecklad IT-kunskap. Bilden av denna roll skulle behöva utvecklas i

biblioteksstrategin.

- De ständigt ökande licenskostnaderna urholkar år efter år bibliotekens budgetar. Detta kommer av allt att döma att fortsätta tills en mycket större andel av publiceringen sker öppet. Här tillkommer också frågan om hur forskarnas publiceringskostnader i OA-tidskrifter ska finansieras och administreras. Det är inte rimligt att detta belastar bibliotekens budget, men å andra sidan kan vi göra mycket för att underlätta administrationen.
- Utvecklingen inom artificiell intelligens. Vad betyder den för biblioteken? Här kan man titta på exempel från det norska Nasjonalbiblioteket eller på finska Iris.ai som både utvecklat verktyg för automatiserad genomsökning av stora textmängder. Detta är bara ett par exempel och man kan nog förutse att det bara är början av en stor förändring. Hur förbereder vi oss på bästa sätt för den? Detta är en mycket strategisk fråga.

Forskningsbibliotekens roll inom utbildningen

Forskningsbiblioteken spelar en viktig roll inom utbildningen på lärosätena. Här har det visat sig fruktbart att arbeta nära och integrerat i de olika utbildningsprogrammen, och alltså hitta lokala lösningar. Med detta sagt finns det säkert möjligheter att samarbeta på en mer övergripande nivå, inte minst genom nätverkande, kompetensutveckling och inspirerande exempel. Här skulle förslaget behöva utvecklas när det gäller lärosätesbibliotekens roll. Det förslag som finns, dvs att biblioteket skulle kunna hjälpa till med kvalitetsgranskning av nätbaserade kurser är tveksamt, där krävs det mer ingående ämneskunskaper som i allmänhet inte finns på biblioteken. Det som kan finnas är IKT-pedagogiska kunskaper, men det är långtifrån överallt som detta ingår i bibliotekens uppdrag. På KI har denna funktion nyligen flyttat ut från biblioteket till en ny övergripande högskolepedagogisk funktion. Vi tror att det inte spelar så stor roll var i organisationen denna kompetens finns, det viktiga är att biblioteken samarbetar och använder sig av den expertkunskap som finns inom lärosätet när man utvecklar utbildningen. Över huvud taget anser vi att biblioteken inte kan eller bör vara en isolerad ö, utan behöver utveckla sitt arbete i samklang med hela lärosätet.

Med detta sagt: biblioteken har en viktig uppgift när det gäller att utveckla studenternas och doktorandernas förmåga till vetenskapligt skrivande, till exempel genom att ge undervisning i informationssökning, referenshantering, ordbehandling, visualisering och val av tidskrift. Här har biblioteken en expertis som vanligtvis är unik.

KB:s roll

Forskningsbiblioteken rör sig på fler områden än tidigare och det nationella bibliotekssamarbetet får inte begränsa deras möjlighet att bidra till framstående utbildning och forskning i Sverige. Det finns en risk att det kan uppstå gränsdragningsproblem i förhållande till Kungliga bibliotekets (KB:s) samordningsuppdrag. Lärosätena som alla är självständiga myndigheter finansierar

huvudsakligen själva sina bibliotek. Det gör att det kan vara svårt att få gehör för biblioteksgemensamma frågor som inte är finansierade från annat håll. Här behöver man hitta en struktur där universiteten och KB hittar samarbetsformer och gemensamma planeringsprocesser där man arbetar som jämnbördiga parter. KI ställer sig tveksamma till förslaget att stärka KB:s roll som nationell biblioteksmyndighet. Här krävs det ytterligare utredning kring hur en sådan centralisering skulle hänga ihop med lärosätenas egna utvecklingsambitioner.

Medicinska bibliotek

De medicinska biblioteken i Sverige utgör idag ett nätverk bestående av dels bibliotek vid lärosäten med medicinutbildningar, dels sjukhusbibliotek. Tillsammans arrangerar man både fortbildning och en återkommande konferens. Detta är ett mycket uppskattat samarbete, men inte utan svårigheter. Detta beror dels på att man har olika huvudmän, dels på att man har delvis olika uppdrag. Men framförallt sjukhusbiblioteken vid universitetssjukhusen spelar en mycket viktig roll som stöd för forskning och utbildning. En stor del av KI:s forskare är även kliniskt verksamma, och studenterna har långa perioder av verksamhetsförlagd utbildning och under denna tid behöver de ofta biblioteksstöd. Genom det nationella Eira-avtalet är tillgången på vetenskaplig information ofta god inom landstingen, men ett bekymmer är informationstillgången för primärvården på de privata vårdcentralerna. De kan få tillgång till landstingens EIRA-avtal mot betalning, men inte alla är villiga att betala kostnaden. Det skapar en ojämnhet i möjligheten att arbeta evidensbaserat och få tillgång till den senaste forskningen. Det vore därför önskvärt att anslutning till ett nationellt tidskriftsavtal gjordes obligatorisk för alla som bedriver offentligt finansierad vård.